

КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Близнюк А.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Простір професійної трудової діяльності традиційно розглядається як неоднорідне середовище, що складається з безлічі дискретних елементів. Професії зазвичай описували як фіксовану сукупність певних професійних характеристик; різноманітні категорії працівників ідентифікували, головним чином, за допомогою інтерполяції наявної в аналізованій період картини зайнятості відповідно до прийнятої в даній соціально-економічній системі номенклатури професій і кваліфікацій; робочі посади визначали за посередництвом переліку виробничих функцій; зміни професійного становища здійснювали через однозначні адміністративно-фіксувальні зміни в процесі трудової діяльності; права і обов'язки працівників, форми оплати праці та організація праці ґрунтувалися на дискретності соціальної системи, яка є дискретною і дискреційною. Права і функціональні обов'язки працівників, форми оплати, організація праці ґрунтувалися на дискретній соціальній статистиці.

На сучасному етапі розвитку ця соціальна статика дедалі більше суперечить новим умовам ринку праці, що вимагають гнучкості й оптимальної пристосованості до швидких змін співвідношень попиту і пропозиції.

При цьому враховується не тільки і не стільки отримана базова кваліфікація, а й міжпрофесійна мобільність та її вдосконалення з метою підвищення конкурентоспроможності.

Нові форми організації праці вимагають тепер від "професіоналів" (тобто професійно навчених фахівців) володіння низкою додаткових і відносно нових характеристик, що виражають їхню незалежність і конкурентоспроможність: автономію, ініціативу, заангажованість, самоконтроль, особисту креативність, здатність застосовувати свої компетенції, уміння і знання в процесі безперервного виробничого навчання. Кар'єра найманого працівника індивідуалізується; дедалі більше цінуються полівалентні працівники, що володіють особливою сумою компетенцій, які можна застосувати під час мобільності всередині підприємств. Роботу оцінюють як за особистими досягненнями, так і за результатами колективної роботи в групі. Загалом контроль за виконанням конкретних завдань замінюється оцінкою компетенцій та їхніх проявів. Індивідууми змушені ставати "антрепренерами власної кар'єри» шляхом дедалі більшої індивідуалізації особистої діяльності та раціонального управління своїми особистісними ресурсами (час, зусилля, компетенції, репутація, використовуваність).

Професійна рухливість і гнучкість сприяють створенню безперервного простору зайнятості, в якому змішуються і конкурують між собою кваліфікаційні характеристики професій, які все ще залишаються дискретними. Центральним поняттям, що об'єднує різні сфери професійної освіти, використання та зайнятості, стає компетенція. Професійна компетенція є складовою величиною, що має багато вимірів, зазнає еволюції. Виявлення та обґрунтоване формулювання компетенцій видається найраціональнішим способом ідентифікації основних атрибутів даного виду трудової діяльності та атрибутів (професійних і особистісних характеристик) придатного для цієї діяльності працівника. Висування поняття компетенцій на передній план освітньої та професійної активності дає змогу оптимізувати застосування наявних здібностей та особистісних досягнень (дипломи, досвід) в умовах конкретних траєкторій освіти та

зайнятості. Компетенції визначаються за допомогою обраних критеріїв або принципів оцінювання, що загалом стосується знань, досвіду, здатності до навчання та потенціалу.

Зрозуміло, визначення компетенцій, як і визначення будь-якого виду кваліфікацій, вельми відносно і диференційоване, але воно включає велику кількість важливих складових елементів, що дає змогу розширити перспективи індивідуалізації зайнятості.

Поставити професійну діяльність у залежність від усієї сукупності знань, що не зводяться лише до технічних вимог займаної посади, - це означає помістити професійну освіту в основу зусиль із раціоналізації всієї соціально-економічної сфери, за умови, що ця освіта, своєю чергою, складається з декількох понять, що піддаються оцінці та виміру: дипломи, масштаби підготовлень, професійна мобільність, елементи безперервного навчання, індивідуальні інвестиції, формалізоване визнання наявних кваліфікацій, а саме: дипломів, професійного досвіду і кваліфікаційного досвіду, професійного досвіду, професійного досвіду, професійного досвіду, професійного досвіду, професійних навичок.

Прогрес досягається через полівалентність поступово набутих компетенцій. Ціла група посад на кожному рівні ініціює потреби в мобільності та полівалентності й неодмінно створює умови для непередбачуваних від початку переміщень між категоріями працівників з різними рівнями кваліфікації. Ідеться про раціоналізацію еволюції кар'єри в рамках одного трудового колективу відповідно до нової логіки організації внутрішнього ринку праці.

З'являється нова фігура працівника, який не обіймає свою посаду, а скоріше «створює або винаходить» її, і будує свою кар'єру, далеку від лінійних стандартизованих схем фордівських підприємств.

Таким чином, перехід від логіки кваліфікацій до логіки компетенцій стає важливим інструментом сучасної освітньої політики, орієнтованої на

збільшення гнучкості та індивідуалізації в галузі організації праці. Це об'єктивно сприяє розвитку конкуренції між працівниками у двох видах: як традиційної конкуренції, вмотивованої прагненням до вищих посад, так і нової міжіндивідуальної конкуренції, пов'язаної з перспективами набуття додаткових компетенцій завдяки внутрішній мобільності та можливостям безперервної освіти.

Іноземні соціологи, які займаються вивченням чинників, що визначають зміну професійного статусу різних категорій працівників, доходять висновку, що компетенція як динамічна субстанція, яка постійно розвивається і збагачується, є найбільш значущим із цих чинників, і що тільки безперервна, впродовж усього життя, додаткова освіта є запорукою її здобуття й підтримання. Цей висновок уже прийнято практично всіма розвиненими країнами як один з абсолютних пріоритетів розвитку не тільки національних освітніх систем, а й соціально-економічного розвитку суспільства загалом.

УДК 378:37.01:316.4

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРИЗИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

*Величко Я.І., асистент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасному світі освіта відіграє ключову роль у формуванні майбутнього не лише окремих осіб, але й цілих країн. Освіта є основою, на